

هاسا مارگ نې تلاش

واتون ھنپرايا واران:

لكنار :

مڌڳار:

راڌا ٻائي تونئر ڏاڍي ني ڌرم پتني

شامو ڏاڍي

پاڌري موتي ٻڳهايا، ڪلو پڳت ڪوئيڙيا، ماستر

ماوو ڏاڍي، ڏاڪتر رائيدڻ اڪياڻي شيڏاڏپور، پاڌري

فريد استاڪ، آتمڌاس ھانتلپرا انين ٻيزين گھڻين

ماڻھين آ سوڀڙي نين ٺاھيا مان الائي مڌت ڪري

سي-

امين ناچ سڌار نان ماڻھان اينيان نا ڏل ٿي ٿورا

مانئيئن سيئيئن ڪي اي پلان ڪامان مان هر وڪت

امارو سات ڇي سي انين اماري مڌت ڪري سي-

رڻشي سُليمانَ

پطرس ويھو اڪياڻي

ڪور ڊزائينڱ:

ايڊيٽنگ:

گُلتاني	گُوت	مان	لاڳي	رهي	آڳ
سانا	باننا	سوئيتا	زوئي	ريا	لاڳ

1. آ سونا نين گهرين ٿي ڪري ري صقائي
عبدالله نبي ٿريا نيچ بدلائي

2. ميربا نا من مان گهڻي هتي هام
ڌوڙ نين سونڌن ڌريون ريون ڌان

3. پونزبا ني پلي پاڻيئين پُساڻي
آڏو روپ آيا توڻي واوري نئين پاڻي

4. نام نو ميهما نيماڻو ڳائي
پاڻيان نو مال ريو پرلي زائي

آ سوڀڙي لڇا نو مقصد

آ سوڀڙي لڇا نو مقصد آ سي، ڪي ماڻهان نين ڪهر پڙي ڪي ڏياوي وatan مان، ڌن ڌولت مان شانتي نئين زڙي، پوتا ني ڪوشش انين طاقت ٿي مڳتي نئين زڙي پڻ مڳتي ايڪز ايسو نا نام مان سي انين اينيان نان شران مان آئي تيز مڳتي زڙي سي.

مار نانو وشواشي چا ٿي مور پڻ الائي هڻرا پڳت هتا انين هڻران ڪام ڪرتا، پڻ توڻي اينيان نا من مان شانتي نتي. حالانڪي اي ڌيان مان ماڻهان اينيان نين الائي مان ڌيتان پڻ توڻي اينيان نا من مان ڪونين ڪشي نتي. اي پوتي ڪير پڻي هتا انين ڪير پڻ ني پڳتي ڪرتا، ڪير پڻ شبد يعني وچن ني پڳتي ڪري جها سي. پڻ زيرين اينيانن سنت يوختا ني سوڀڙي مان ٿي پيهربا اڏيائي نا 1 وچن ٿي 14 ما وچن هوڏي زيرين پريو ايسو نا بارا مان وانشون تيرين اينيان نين ڪهر پڙي ڪي شبدن تو پوتي شرير ڌارن ڪريون سي! زيرين اي وatan ني اينيان نين ڪهر پڙي تيرين اي وشواشي ٿي جها، ڪيمڪي شبد پوتي ماڻهان نون روپ لئين آ زڳت مان آيا. اي ڌيان مان اينيان ڪنين ڪانين نون پڻ توڻي اي الائي ڪش ريتا. انين آڪري وڪت هوڏي اي ايشور نان وڪا ڪرتا ربا انين پوتي ايشور ني شائدي ڌيتا ربا. زين اينيان ني ضرورتون هوتيون اي ايشور عجيب طريقي ٿي پوريون ڪرتا. اي ماڳتا نئين پڻ ماڻه ڪشي ٿي اينيان نين گهرين ڌان ناڪي زاتان.

اينيان نو پوتا ني زندگي ماتي ڪنٽرول هتو. اي هر پونڌائي ٿي سيتا ربا. اي ڪوڙ نا ٻولتا انين نڪو وري ڳلا ڪرتا. اي زين بي وات ڪيتا اي ايم لاڳتي زائين ڪي اينيان نين ايشورين ڪيڏون سي. ڪاش مار نانا نا وار ايشور مون نين پڻ شڪتي جي، ڪي هون پڻ پوتا ني زندگي مان اينيان زيرو

ڪتم چون

ٿئي زائون انين پيزان ماڻھ ھارو ھڦرو نمونو ٿاڻون۔ مون نين ڏيکين ماڻھ
وشواشيان ماڻي فخر ڪري، زيم هون مار نانا ماڻي فخر ڪرون سون۔ ڪاش
اماري ڪچي ناچ مان پڻ ايشور ايو پڳت انين گيانِي ڏيانِي پيڏا ڪري، زين
هاسا مارڳ نين اورڪي هڳي انين پيزان ماڻهان نين پڻ هاسا مارڳ نو شيٽرو
شيندي هڳي۔

آ سوپڙي نين تيار ڪريا مان الائي ماڻهين مڏت ڪري سي، هون اي
پائي پيجان نو ڏل ٿي ٿورائتو سون۔ ڪي ايشور ايوان ماڻهان ني مڏت ڪري،
زين پيزان ني هڦران ڪامان مان ڪشي ٿي مڏت ڪريا هارو هر وڪت تيار ربي
سي۔ آ سوپڙي مان گهڻيون واتون سي زين ماري ما نيون هڻپراول سي زيرين
اي گهڻان مانڏان هتان انين هر وڪت ڪاتلي هوتان تيرين اي واتون هڻپراوتان
انين هون اي لڪي ليتو ايم ڪري ڪرين آ سوپڙي ٺهائي جهئي انين آز تماران
هاڻان مان سي۔

لڪنار:

تمارو وشواشي پائي

شامو ڏاڍي

امين اماري رانڪ ڪيوائين هر دم هري گڻ گايين
ساچان نين امين سيس نماويين ڪوڙان نين ڪان نا ڏيئين

1۔ پوران سنت پارڪي نين پريت لڳاويين اڏوران ٿي ارڳان قريئين
اڏوران پوران پارڪي نا سڳيئين تو ڌاريون پوتانون ڪريئين

2۔ ايڪ رنگا سون اڀياس راکيئين ڏو رنگ ڏلڙان نا ڏيئين
ڏو رنگ نا رنگ سڙي نين اوتري ايڪ رنگان نين وڪائيئين

3۔ مر زبوا ٿئي نين موتائي نا ڪريئين ڳلام سنتان نا ٿئي قريئين
موتائي چوتائي ايڪ گهرين ٻارڙي ٿئي پيزائي

4۔ نيسچو راڪي نام سما وسواسين پڳتي ڪريئين
ڳرو پرتاپين ڳائي نيمائو ست سنگ سون سڌريئين

نيڻ چوڙي ڏي نينڊري نيڻ زاتي ري نينڊري
پريميان ٿي پاسي ريزين آرسوٿان نين لي ڪوري

1. سوئو مت تمين سانپرو واڳي رهي ايڪ وانشري
انڌ راڳ اورڪي ليزو شيڪامي تو هئو ساري

2. ٻولاوون تو ٻولي نئين بيئي سي پارين ڏونڊري
هروئين هروئين هالي آوي نيٿان ليدان سي گهيري

3. سوڙ ونيان ني سووراوي ڪبر ونيان ني ڪاڌمڙي
ساڌو سنت ٿي سبتي ريزين نيٺ نيماڻي سبتي
گهٽان پگهٽان نين پورو ليدا نيٿان ني تو نڪاري

4. نام سي مارون نيماڻو هئيڙا مان هيت ڌري
ڪاني گروئين ڪونسي آلي ڪوليان تاڙان ڪبر پڙي

اينيان نو زلم اينين ڪوريان مان مشور ٿاوون

مار نانا نو زلم 1914 مان اڳرا راهو نا ڳوٺ سعيد آباد مان چو.

اينيان ني پيڊي ڪانڪ آم سي، ڪي مار نانو تيجمال نڪر ني پيڊي مان ٿي
هتا زيم

تيجمال نڪرمان ٿي هتو چا

هتا مان ٿي پيٽو چا

پيٽا مان ٿي هيرو چا

هيرو مان ٿي پارو چا

پارو مان ٿي زيمل چا

زيمل مان ٿي ڪمو چا

ڪما مان ٿي ڪوڙو چا

ڪوڙا مان ٿي روو عرف نيماڻو پگت چا

روا مان ٿي آتمڊاس سي

آتمڊاس مان ٿي هيرو سي

هيرو مان ٿي سنتوش سي

ڪچي ماڻهان مان اينيان ني وائي 1940 ٿي 1950 هوڏي الائي

مشور هتي انين الائي ماڻهان اينيان نين مان ڏيتان انين اينيان نين پاڻو پزنان

مان ضرور تيڙاوتان. ماڻهان اينيان نين گهٽون ڪرين نيماڻا پگت نين نامين

ٿي گهٽان اورڪي سي. شرو شرو مان مار نانو ڪافيون ڳاتا انين ناچتا پڻ

پئيشا نا لیتا، اينيان نا پتا ڪوڙو هانتلرا، اينيان نين پڻ ماڻھ ڪوڙي ڏاس نين

نامين ٿي گهٽان اورڪي سي، اي پڻ پگت هتا. مار نانو روو پگت چار ويد،

سو ساستر انين اڍار پراڻ پتل هتا، انين ست سنگان مان زيم گهٽون ڪرين آڙ

ڪالِ ٻاوا پونسيءَ کان وريءَ سوال ڪريءَ سيءَ تو اِي ڏيان مان پڻ زين ڪونئين
 ايم پونستون تو اِي اين نين پلڪل سئي زباپ ڏيتا انين سوال ڪريا واران
 حيران ٿاتان، ڪي اينيان نين چيم ايوان مُشڪل سوالان نا پڻ سئي سئي زباپ
 آوڙي سي. ويوا چو ايواڪ مان پڻ الائي سالان هُوڏي ماوتران نين ڪانئين
 ڪهر نا پڙي ڪي ٻي ماڻهان پوتا مان ٺهي سيءَ ڪي نا؟ ايتلا اِي لازوٿار هتا.

1940 مان ٽپڙ اُوپاڙين هات ڏيرين جهان اُوجان نانو انين مامو زيوڻ
 روز پڙن ڳاتا سوڪريون روز آوتيون. راڻو ڏوڪرو ڪيتو ڪي ”زوئو هويءَ
 ٻڪريون سوٽيون سي“ انين ايز هانزين راڻا ني سوڪري پاسي چئي، هويءَ راڄ
 ڪيم ڪاڍي. پسي مار نانا نين تيڙوا آيا مار نانو ڪي ”هون ٻڪريان نين لئين
 نئين آوون.“ پسي اينيانئين مار نانا ڪنين ماڻي ماڻي انين ڪيڏون، ڪي
 ”ميرباني ڪرين هالو.“ پسي ٻڌانئين جهان، هازي راڄ پڙن ڳايان انين راڄين
 ”سومان نو مال مارڳين نا زائي“ اِي پڙن ڳايون، انين هازي راڄ سني نموني
 ٿي پڙن ڳاتا ربا. پسي ڪانڪ ڏيان وانھين وري اُوجان ٿي لڏين زاتان ريان.
 انين نانو اُوڳو انين ٻيزان زين مور ڌار ٿئي جهان تان، پسي وري ڪُل نا
 ڳوٺ مان پيڳان چان.

اينيان نان ڪام

اِي الائي مصرُوڦ آڏمي هتا، اينيان نون ڪاس ڪام تو پاڻو پڙنان مان زاوون
 هوتون، پڻ زيرين اِي گهرين هوتا، تيرين هر وڪت ڪانڪ نون ڪانڪ ڪام
 ڪرتا ريتا. گهڻون ڪرين زيرين اِي نورا هوتا تيرين اِي سوڪران نين هاڏ ڏيتا
 انين ڪيتا ڪي ”ليو آڀڙي ڦوٽيان مان ٿي ڪڪڙا ڪاڍيا نو مُقابلو ڪريئين
 انين زويئين ڪي ڪوڻ گهڻا ڪڪڙا ڪاڍي ليئي سي.“ ايم اِي سوڪران نين
 ڪُش راکتا انين پوتي رُو ڪيڊوين پسي ٻينا ٻينا ڏويڙا واتين ڏيرا ناھتا انين اِي

- هات ڪوٽاڙو هڻيو ري سنتو هات ڪوٽاڙو هڻيو
 پارين پيڙا مان پڙيو سنتو هات ڪوٽاڙو هڻيو
1. ناڪي نظر پوتي نئين وري ڪاير لوڊين سڙيو
 تارو پنا ترائي نئين پسي آري زئين اڙيو
2. ميا نان تو ٻنڌڙا ٻانجها من ني موھي سڙيو
 تنڙا مان تار لاجو ٿوتي نئين او تايو
3. ڏو ٿريا مين ڏل مان ڏيڪي ڏڪ ني ڏاوي سڙيو
 پرناري ني پريت مان پرمين ڀولو پڙيو
4. اورنام اڏوران ڏو گهرين گهات گهڙيو
 ڳرو پرتاپين ڳائي نيمائو من ڪو پانجو مڻيو

زارو زو تمين زوئاڻي زاروي ليزو زوئاڻي
هري پزن مان هر دم ريتان لاز نتي لوباڻي

1. حراميان ني هات پڙي اڌوريان مان اڻڙاڻي
کاران مينان کاوا لاڳي زير ني زاري پيوڻي

2. گچ نيون واتون گمي نئين وچار واتون ويڪاڻي
ناچ گچ ني ننڍا پارين قنڌين ڏيڏا قتاڙي

3. کاسان سوتر ڪام نئين آوي من ني مالا ڦيراڻي
ڏلڙا مان ڏيوو زاجو ڏاڏل وس تون ڏرساڻي

4. نينڌر ترو اوگهم پزو امول وس تون اورڪاڻي
گرو پرتاپين ڳاڻي نيمائو انتر آڳ اولاڻي

ڪام مان اي الائي ڪش ريتا. ٻيرون ڪام ڪي اي روز ايڪانچ مان زئين چار
پزن ڪونئين نا ڪونئين راڳ مان ڪنئين ڪرين هانز نا زيرين پزن واڻي ڪرتا
تيرين اي ڳائين هنيروا. امين حيران ٿاتان ڪي نانو چيم روز چار نوان پزن
راڳ هوتين هيئي راکي سي انين وري هانز نان ڳائين پڻ هنيراوي سي. اي
راچ نا گهڻا نا هوتا راجين اي گهڻون ڪرين ٻارين ٿي ماتي انين ڏڳڙا هاري
آوين ڪڏا ڪسڪا پورتا ريتا پوتي چائي نا ڪاس موٽالي هتا. راجين ڪونڪ
ٿاڻي ڏوڏ واري چائي ڪاڍتا نڪان گهڻو ڪرين ڪاڙو تو اي شوق ٿي پيتا انين
گهر مان ڪوري چائي نا هوئي تو ٻاور نان سوڌان راکتا اي ناڪين پڻ ڪاڙو
ضرور ڪاڍين پيتا. ايم اي راجين الائي وار هوڏي زاڳتا ريتا انين موڙا موڙا
هوٽا.

اي زاڙڪان ٿي پڻ الائي پريم ڪرتا. زيرين اي شيڏاڏپرا ڪور چانڪ
ریتا تيرين روڊ ني پاھي اينانئين ڪانڪ آٺان نيون چڪيون هاڻيون تيون اي
موتيون ٿئين آٺا ٿئي جها انين ٻاگھ نا وار لاڳتا. پسي زيرين بس وارو
مسافران ڪنين ٿي پونستو ڪي ”تاري چان اوتروون سي؟“ تو ماڻھ ڪيتان
ڪي ”اماري ريو جو باغ“ زاوون سي. ايم اي استام نو نام ريو جو باغ
پڙي جهون زين آڙ هوڏي سي.

مار نانو شاعر پڻ هتا. اينيان ني شاعري مان گهڻو ڪرين ڪونڪ نو
ڪونڪ ڏلچسپ واقيعو ضرور هوتو. پزن نا آڪر مان ناما سيڻ مان اي پوتا
نون نام نيمائو پڳت لکتا. اينيان نان ڪانڪ پزن الائي مشور هتان زيم

- امين اماري رانڪ ڪيو ايئن هر دم هري ڳڻ ڳائين
- نين چوڙي ڏي نيڌري
- زارو زو تمين زوئاڻي

• هات ڪوٺاڙو هٿيو

• ڀڳتي ڪرڙو ٿاڻي ستنو ڀڳتي ڪرڙو ٿاڻي

• ڳلتاڻي ڳوٺ مان لاڳي رهي آڳ وغيره

ڀڳتي ڪرڙو ٿاڻي ري ستنو ڀڳتي ڪرڙو ٿاڻي
من نين وارو واري ستنو ڀڳتي ڪرڙو ٿاڻي

1- جڳ نيون واتون ڳمي نئين وري ٻيزان نين وڪاڻي
انتر مان اندارون پسي نيندر ليو سو ناڻي

2- ٻڍاڻن مان ٻر نئين هالي زوٽاڻي ڪونئين زائي
جهوپڻ گهٽيون زرا تو پوتي پسي ربا نڪاڻي

3- ڪهيون تو ڪين نون هالي نئين ڪرڙڪ ني پرمائي
جهوپڻ ڪيڻن زائون نئين پسي من ني موجون مائي

4- ڌرم مان ڪونئين ڌيان راکي ڏل مان ڌيا آڻي
ٻوڏتان نين ٻانهين زاليا ڳڻ ڳايا نيمائي

ماڻي ڏيڏل ٻڌائين پوران پڙن تمين آڳر سوڀڙي نا آڪر مان وانسي
هڳو سو زين اينيانئين پوتان ني زندگي مان شاعري ڪرين لچان انين ڳايان
سي-

ايڪ واقعو سي ڪي، ايڪ ڏنگا مان اينيان پيڳان ميرو انين اينيان
ني ڏوڪري (زاچ ني نئي ڪٻر) پڻ پيئي سڙان ريتان- اي هازو ڏي ڪران مان
ڪونديون ڪرتان انين ويلان هوار مان گهرين ٿي نيڪرتان تو پوچان انين
ترشان هانز نان وربن گهرين آوتان، انين هازو ڏي ڪوندي ڪرتان- ايم ڪري
ڪرين اينيانئين الاڻي ڏان پيڳون ڪريون انين ڳوٺيان ني سڻي لڳاوي ناچي
تي- پسي ايم چون ڪي اينيان نو ڏنگو چيمڪ هرڇو ماڻهان ٻچاران پوتا نان
ٽپڙ ٿاڙي ڪاڍي ڪاڍين ٻارين راڪتان آوتان تان- انين ٻارين ٿي وري سوئيٽا
شنڌي پل زوئين چيريئين اوڀاڙين زاتا ريئي- اي ٻرتا مان پيئي ڏوڪران نون
ڪونديون ڪري ڪرين پيڳون ڪرل ڏان پڻ هرڳي جهون انين ڪانئين نا
پيشون- پسي مار ناني اي زوئين اينيانئين ايڪ پڙن لچون ڪي ”ڳلتاڻي ڳوٺ
مان لاڳي رهي آڳ“

ڌوڙيا نو مقابلو

1948 ني وات سي، ڪي ايڪ وار ڌوڙيا نو مقابلو چو تو ٻيرچن ٿي
پڪي آيا انين پڪي ٿي سيت ڪڏڙان هوڏي ڌوڙيا انين اي ريس مان نانو زڳو،

نانو اُوڳو، ايڪ شندِي انين نانو روو پڳت هتا. مقابلو مان نانو روو پڳت
هندائين نين مل ماري جها.

گيڻ زلال سندر

تيوانهين بيرچن مان مار نانا ني بيچ نان لڳن زورايان انين تيڏي
سندر پڻ گيڻ زلال هتو توڻي اينائين تائون نا ٻڌايون انين اينيان نو ويوا
ڪري ناچو لئي مطلب ڪي اينيان نين ايويان واتان مان ڪونئين ويم نا هوتون
ڪي ڪانئين ٿاڻي.

مرل پڙڪلي

اي نا اي سال مان پاڪستان چون اين ٿي ايڪ سال وانهين، زيڏي
هات ڏيرين ريتان. ٿوريا واڍيا نا ڏي هتا انين مار نانو انين مار نانو ملو
بگهيا انين ٻيزان اڪائي نان مائو ٿوريو واڍتان تان ريان، مار ناني ملوئين
پڙڪلي نين اوڏتان ڏڳڙو هائيو تو پڙڪلي پڙي جهئي انين زالين زوڻي تو مري
جهئي ٿي انين مار نانو ڪي ”مون نين جو تو“ ايم ڪرين هات مان ليڏي
انين ڦونڪ ڏئين اوڏاڙي تو اوڏي جهئي، انين مار ناني ملو بگهائي اي وات
مشور ڪري ناچي، ڪي ”پڳت ڪنين تو زبوت گيان سي.“

اي ڏيئان مان ميگهي رام نامين ايڪ ٻاوو هتو. اي ايڪ ڏي مار نانا
نين ڪي ”هالو تو آڙي زيلي آڙين.“ پڻ اوجان زئين ڪي ”ماري زيلوون
نٿي، مون نين زبوت گيان جو“ تو مار نانو ڪي ”مون ڪنين ڪانئين نٿي،“
تو ڪي ”نا مونين زبوت گيان جو“ انين اينائين واڏ نا ميليو. پسي مار نانو
ريشين ٻريا انين ڪريوتيان وينئين ٻرتون ڪريون انين پسي ٻاوا نو پڳ انين
پوتا نو پڳ بانجها انين ڪيڏون ڪي ”لي هوي ٻرتا مان ناڪئين تو زبوت

4. هانپري ايشورين پسي ماري پراڻا

مون ڪور وڌايا هات پوتانا
آيو پساڙوا ڏاڪتر نا روپ مان

5. مارا پاها نون ڏوڪ مٽاڙيون

مون هارو پوتا نون پانهرون ويندايون
شانتي زڙي پسي مون نين من مان

6. پڳت پوپان نين وينتي سي ماري

پوتا نين ڪامين نٿي مڳتي زڙيا واري
اي تو پريو ايسو جي سي مقت مان

گيانَ زڙي، “پسيَ مار نانو تائيَ ٻرتا ڪور انين ميگهي رام تائيَ ٻيزيَ پاھيَ
تو مار نانو ڪيَ ”تاريَ زيوتَ گيانَ زوويَ سيَ ڪيَ نا؟“ تو ڪيَ ”بس ماريَ
ڪانئين نئيَ زوتون“ انين ايويَ طريقيَ ٿي، اي پگڙين زيوتَ گيانَ ني پچريَ
ميلي ڏيڏي.

روڊو هاڻين ڪوتريا نا ڏانت پانگي سي

وسيري مان ايڪ وار مار نانو رستا ماڻي هاليا زاتا تا ربا، تو ڏنگا
ني پاھي ايڪ ڪوتريو ٻينو تو، تو اينئي اوستاني ڪيڙيا هارو هٿ ڪري. تو
مار نانو هميشان پوتا ڪنين روڊو راکتا، تو اينائين اي ڪوتريا نين زين هاڻيو
تين ڪوتريا نا ڏانت پنگائي جها انين ڪوتريا نين راڙيون ڏيتان هانپرين ڏنگا
مان ٿي نئو زوئاڻ ڪوئاڙيون لئين ڏوڙيا. تو مار نانو اُپيا ٿئي ربا، پڻ اينيان نا
پاڳ پلا ڪي ٻيزي پاھي ايڪ پوليس وارو گهوڙا ماڻي آوتو تو ريو، تو اينئي
ڪيڏون ڪي ”متان متان وڙهيا آهيو“ ايم ڪيتان ڪيتان پوڳي آيو انين اينئي
ڦينصلو ڪريو، انين پوليس واري ڏنگا واران نين ڏوهاري ڪريا انين مار نانا
نين ڪيڏون ڪي ”تون پلين زا.“ پڻ نئو زئا زين شندي هتا اينيان ڪنين ٿي
ڏنڊ ليدو.

مار نانا نا سوڪرا نين تان هالي سي

1949 مان پاڪستان ڇا ٿي ترجڪ سال وانهين ني وات سي، ڪي
مار نانا نو موٽو سوڪرو ترسي زين اٽڪ سالان نو هشي، اين نين لاڏ مان انو
انو ڪيتان. اي هوار مان ڏھ اڳيٿار وڃي گهٽي مان گهر هتون انين پاھي
واتيڙي هالتي تي ربي، تين واتيڙي ٽپين ٻارين هنگوا جهو انين ماري ما اين

اينيان ني زندگي نا ٻارا مان ايڪ پرن

شانتي زڙشي نئين ڏنيا مان
اڃان تو ٻڌائين سي مطلبان
هالو هاليئين اُڃان زان نئي رينهڙان
پڻ ڪئي هڳي سي ڏڪيان ڏڪڙان

1. زوئي ليدان مين پيران ققيران نين

گوتتان ريان ايتو موتان ڏيوان نين

پريو ايسوئين ڪريان ڏور ڏڪڙان

2. تنتر منتر ڏوئيڙان ڏاڳان مان

نئي ڦاٽڏو مارو ماڳين اينيان مان

ڏيڪرو ڪوئي ٻينو پاڻي متر تان

3. هون تو هاري جهو ماري ساڌنا ٿي

وينتي ڪري مين پرماتما ٿي

سوڀڙيون تيروي ناچيون پاڻي مان

پيگان جهان انين پسي واپس آوين اوتا مائي هوي ريو، انين مار ناني كيدون كي ”ذاتيڙان جو تو بيرچن مان زئين ڪراوي آون.“ انين پسي ناني انا نين پاهي بيھين ڪيدون، كي ”شون ليتو آون تون هارو،“ تو پاڌريون پينو تئين نانا نين اوريون هوريون ٿيڙيون هاتو منڏيو، اڃان ٿي نانا نين شڪ پڙيو تين ناني اُپاڙين ڪاٿلي هورايو. انين ايڪ پاها ني آڇ، هات انين پگ مان تاڻ هاليون انين موڍي گهوگه هالتا تا ربا، تو مار ناني زين آوڙتون اي ڪريون، اڳرتيون هرڳاويون پاڻي مٿيون انين بيزون پي زين آوڙتون اي ڪريون. پڻ پوتا ني ڪاريگري نا هالي، پسي نانا ڏزا نين تيڙايا، رازا پوت پوبا نين تيڙايو. ناني ڏزي موڍا مان پگرسون ليتون پڻ ڏيون ڪانئين نا ڪيدون، پويي ڏاڻا زويا پڻ توڻي ڪبر نا پڙي. پسي مار ناني ڪيدون، كي ”بس ايڪ وران امان نين روگو ما انين با ڪي پسي پلين پگوان ٿي ليئي.“ پڻ ايئي نا ڪيدون انين بيزي ڏي هوار مان اي ني اي ٿاڻي زيرين زلاڻو تو پاسو ٿئي جهو.

پسي نانو راڙيون ڏئي ڏئين ڳاڏان نا زيم ٿئي جها، انين ڪيو منڏيا ڪي ”پيزان نين هازان ڪرتو پڻ اڃان مارون ڪانئين نا هاليون.“ اينيان ڪنين ڪتاب هتان، انڌر جهاڙ، ڪوڪ شاستر، سوا گهر نو خجهانو، سبڌ ساگر انين پيزان پڻ الائي ڪتاب هتان، اي ٻڌائين ڪتاب ٿين هاڪ مان تيروي آيا انين سوڪرا نين پاڇو پير ني مقامان مان ڏٺنايو. پيتر نون ڪڙون هات مان ناڇا نون هتون زين انا نين ناڪتان اي ٿين ڪيڙا ني ٿاري واڍين مقام مائي ڪوڙين اين مان تيڳاڙيون ٿي، انين ڪانڪ مئينان وانھين اي ڪيڙا نون تارڪون پانگريون انين ماڻهان حيران ٿاتان ڪي ”اڃان تو پاڻي نڪان ڪانئين اي ڌارڪي ڪيم پانگري.“

مار نانا نان

لڪل پزن

پڙن ڳاتا پڻ ڏوئڙا تاويز نا ڪرتا

تيوانهين پڻ اي ست سنڳان مان آوتا زاتا پڙن ڳاتا پڻ توئي اي ڳنڍي ڪرتا ريتا، سوڀڙيون تيرويا وانهين ڏوئڙا تاويز نا ڪرتا، مور پاڻي گهڻون مٽري ڏيتا پڻ ايئي پسي گهٽ مٽرتا انين مور ٿي زاڙا ناڪتا ايئي ناچا نون ميڪي ڏيڏون تون ڪيمڪي زاڙا ناچا هارو ساڌنا پڻ ڪروي پڙتي، ساڌنا اي ڪي ڏيوار ٿي ايڪ ڏي مور ڏن تيرش ني راچين (زيڏي ڳڏيڙان تيروي آوي سي) مقامان مان زئين زان اوڙو نڪائون هوئي مطلب زان زن ڀوت زاڳتان اوچان ايڪ وار مار ناني پوڙا ڪري تي پڻ پسي نا ڪرتا.

اونون ڏئين رامڊاس پڳت آزمٽو ليئي سي

1950 ني وات سي، ڪي ايڪ وران ڏيپا ڏاڍي ني ٻا رامڊاس پڳتين زين ڳياني ڌياني انين ڪچي ماڻهان مان الائي مشور پڳت هتا اينائين ايڪ اونون ڏئي ميچون تون- ڪي ”پانس سينس انين چار زيو، ڏهه آنچون، ڏهه هات انين سوڏ پڳ اي شون سي؟“ مار نانو ڪي ”اي چار ويڏ سو ساستر انين اڍار پراڻ مان چانئين نتي لڪل باقي تين چانڪ شنديٿان نون مڙون زاتان ڏينون هشي“ تو رامڊاسين مانيون ڪي ”برابر تمين هاسا سو-“

تيوانهين وري ايڪ وران پڳت رامڊاس ڏاڍي پائو ڪريو انين مار نانا نين پڻ پائو نون وائيڪ لڪين ڏئي ميچون انين لچون، ڪي ”پائو مان آوزو انين مانڪڻ نا هورا شيڪين ليتا آوزو-“ تيرين پڳتين اچان ٿي لڪين واپس ڏئي ميلين، ڪي ”مانڪڻ نيون ميڙيون بناوزو تو امين مانڪڻ نا هورا

اينيانئين ڪوب ڪاڏون انين ڏو ٿي زميان پڻ توئي شاڪ، پت انين روتلا نا ڪوتيا ڪيمڪي امان نين بيڪ هتي ڪي شاڪ ضرور ڪوتي زاشي پڻ ايم نا چون-

پسي زميا وانهين پڳتي شرؤ چئي انين هازي راڄ وشواشي پڙن ڳايان انين پاڌري ميچل انين پاڌري استاڪ زين انگريز هتا الائي هقريون واتون مار نانا نا ٻارا مان هنپراويون- پاڌري موتيئين انين پاڌري شڳنين پڻ الائي هقري شائڏي ڏيڏي- انين ٻڌوئي پروگرام هقري نموني ٿي ٿي جهو انين پڇاڙي مان ماڻهين زيتلا پششا پات ماڻي ڪريا تا اي زيتلون سامان انين وڪر ليڏون تون اين نا پئيشا ڏيتان پڇاڙي مان هو روييا پسي جها- پوتي زاتا ربا پڻ امان نين ٿڪا نون ڪرس نا ڪروا ڏيڏون، ايوا اي ڏياوان هتا-

ايوي نموني ٿي اينيان نان ڪرل ڪام انين واتون آز ڏي هوڏي امر رئي جهيئون سي، انين اينيان ني زندگي ٿي آڀڙي شيڪي هڳئين سيئين ڪي مڳتي انين شانتي نڪو آ ڏنيا ني مايا ملڳت ٿي، نڪو وري ڏوئڙين ڏاڳين ٿي، نڪو تنتر منتر ڪريئي ٿي انين نڪو وري يوڳ انين پوڙا ڪريئي ٿي زڙشي- پڻ مڳتي ايڪز پريو آيسو نا نام ماڻي وشواس راچي ٿي انين پريو آيسو ني ڏيا ٿي زڙي سي- انين زين پڻ اينيان نان چرٿان مان آوين نرمل ٿئين وينتي ڪرشي، تو اي ڏک تڪليقان مان پڻ هر وڪت ڪش انين سڪي رشي، انين اين نو موه آ ڏنيا ني مايا ملڳت مان نئين هوئي- اي هميشيان هاسي من ٿي ايشور نان وڪاڻ ڪرشي انين پريو آيسو ني هاسي شائڏي بيزان ماڻهان نين ڏشي-

اوجان اوتاريئين۔“ ايوا دُکيا کرل سوالان نا زباپ هانپرين اي پگت پڻ مانتو
کي ”برابر تمين گيانِي سو۔“

چوناري پائو، ڏيهه پريتو آباد مان

چونارا وارا پنجيرئا سال پر پائو کرتا، ماراما زيوڻ نين کهر سي
ماڻهان کزمت واران انين پلان هتان، اوجان امين پڻ ريتان نانا نون کيدون
ماڻهان مانتان، پتيل اوجي دورچيئي ٻڌائين نين تيڙايان انين کوڻو کوڏايو،
انين پاڻي کوڻا مان ٿي پرين کيدون کي ”اوپا ريو مور ٿي رڙا پگت نين
تيڙاو،“ انين سوکرا زئين تيڙي آيا۔ پگت کي ”شون کام سي؟“ تو کي
”ٻڌائين ٿي مور تمين پاڻي نين ساکو،“ اڳي پيتر نو لوڻو راکتا، اين مان
پاڻي پرين ساچون، اي تر مان کونئين نين کاتري نتي کي پاڻي مينون هشي،
پڻ پاڻي مينون هتون، انين الائي ماڻهان گش چان۔

اوجان ايک پگت آيو ميمان ٿين، نانا نين پيزي وائيڪ هتون انين
نانو ڏيهرو پڻ سنپل هتا۔ پگت کي ”راڌاڙي هونڊلو لئين سانان نو پري آئي
تو،“ راڌا پري آوي انين پگت ٿي پونشون کي ”پگت تمين شون کرشو
سانان نين“ تو کي ”تنتر منتر کرشون،“ اينباڻين پورو هونڊلو ڏونهاري مان
هرگايو لئي۔

اڳي نا ٻاوا تونٻڙي راکتا زين مان پويتر کريا هارو پاڻي راکتا۔ ڏيا
ڏاڍي کنين پڻ تونٻڙي هتي، انين پگت کنين تو تونٻڙي ضرور هوتي۔ پسي
پگت تونٻڙي مان ٿي پاڻي پرين آهي پاڻي سانتاو منڊيو۔ پسي نانين نانا نين
کيدون انين نانِي اي تونٻڙي پڙاوي ليڌي انين پگت نين کيدون کي ”امين
پيزي جها هارو کريئين سيئين ربا انين تون اجان تنتر منتر کرسو ريو۔“ ايم
ڪئين پگت نين تڳڙي ميجو۔

کرس پڻ ايک چمتکار نا وار چون!

زيم اينباڻين کيدون تون، کي ”مارا مريا وانھين مارو پائو نا
کرزو پڻ کرس کرزو کيمکي مارو ايڪز ڏيکرو سي انين گريپ سي اين
کنين ايتلا پيشا نتي کي پائو کري هگي، انين قرض لئين مرگو چانڪ
ڦاڻي نا زائي تيمان مارون کرس کرزو۔“ ايم امين اينبان نا کيدا پرمائي
کرس کريون انين کرس ني ڏي پڻ ايشورين الائي مڌت کري انين کونئين
وات ني کمي نا رئي۔ مون نين هيئي سي، کي ايک ڏيگ مان سوران نون
شاڪ کريون تون شاڪ الائي هقرون چون تون۔ ماڻهان پڻ کرس مان جهام
آيان تان، امارو کيال هتو کي شاڪ کوڙي زاشي۔ پڻ عجيب ايشور ني قدرت
کي ڏيگ مان ٿي ايوا نمونا نو آواز آوتو تو ريو کي زائين ڏيگ همٿانڪ
ڦاڻي پڙشي۔ حيران چا روکي وات اي هتي کي کرس مان زبتلان آيان تان

آ ڏنگا مان ٿي روانو ٿئي زاشي، “پڻ جمنا ننڪي هتي انين اي وات ماڻي
 ڌيان نا ڏيڏون، ڪي نانو شون ڪي سي ربا، پڻ پيزي ڏي هاسينز 10:30
 واهي نانو ايشور ڪنين زاتا ربا، انين هانز نان پانس واهي ٻڌائين ماڻھ پيگا
 ٿئي جهان انين لاش تالي مان لئين پورا 5 واهي نانا نا ڪيڏا پرمائي اي ڏنگا
 مان ٿي روانا ٿئي جها انين ٽنڊا اليثار ني وشواشي مقامان مان ڏقنايا.

ڪوري سوري ڪروا آوي سي

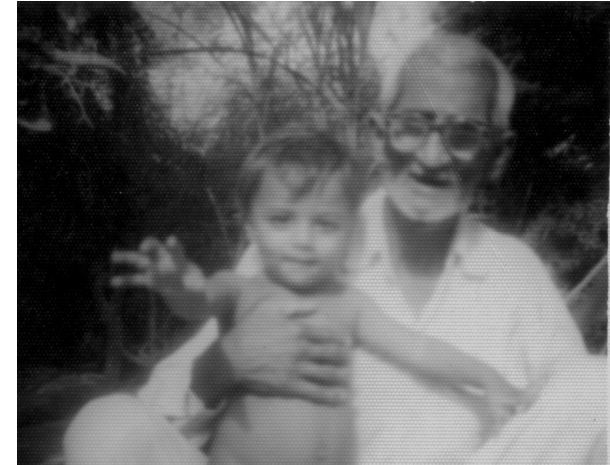
اوجان ايڪ وار سور آيا تا اي اڪيائي هتا. ايڪ نون نام رٿمل هتون
 انين ايڪ پيزو ڪوري هتو، اينيان نين ڪپر هتي ڪي آڙ ڪونئين آڌمي گهران
 مان نٿي انين هٽائي هڪڻ هانڌا هارو چانڪ زاتا ربا سي. ايڪ سي ايئي
 پاڻي ماڻي زاتو ريو سي، تو همي هانزين سور آيا انين مامو زيون انين مامو
 موتي امارين گهرين هوتا پڙيا تا. ايڪ آڌمي هتو اين نين بانڌين گهٽئين اوپو
 راجو، ڏوڪرا نين سوڙي ميلبو انين اي پاڳي جهو. پيٽا ڏورچيئا انين ويرم
 ڏورچيئا بيئي پاپ ڏيڪرا نين ڪيڏون ڪي ”پعشا ڏي“ تو ڏوڪري ڪيڏون
 ڪي ”نٿي،“ پڻ اينياڻين ڪيڏون ڪي ”ڏي نڪان ڪوهينداسين،“ تو ڪي
 ”اچان اوپا ريو گهر مان ٿي ڪوڏين ڪاڍي آون سون،“ ايم ڪرين پاڳي آيا،
 انين ناني نين ڪيڏون، ڪي ”پاڳو پاڳو ماڻهان نين رينهي سي ربا.“ نانيئين
 راڌا نين اوناڙي انين بيئي پاڳي جهيون. نانو ڏيهرو انين ويهو ڪانهڙا آڏا
 هٽائي جها، نانيئين ڪيڏون، ڪي ”هال آڙي مي مان هٽائي زائين“ ايم
 ڪئين اي تو مي مان زئين هٽايون، سورين زيرين ليت هائي تو اي تو ايڪ
 روڪيون ڏيڪايتون تيون ريون پسي مي مان ٿي نيڪرين پاڳيون، وس مان
 بيزان ماڻھ پيگان چان انين اي اينيان پيگيون پاڳي جهيون. پسي اينيان نين
 ڳوتو آيان، انين تيوانهين واپس وري گهرين جهان.

نانو زيرين ورت راکتا

تيڏي آچر نا ڏي نين موتو ڏي نا مانتان پڻ سومر نا ڏي نين موتو ڏي
 مانتان، انين سومر ني ڏي ورت راکتان ورت سوڙيا ٿئي ڳائي نون گهي ايڪ
 پا ڳور مان ملاوين، مانهرين انين اين نا پانس لاڏووا ناهتان، ترج لاڏووا

موت نين پڻ پارکي ليدون!

1982 مان امين ٿنڌي سومري ٿي لڏين اچي مسيت زاتان ريان انين نانو انين اينيان ني اڪائي پڻ امان پيگين هاليان. اي ڳوٺ اينيان ني زندگي نون آڪري ڳوٺ هتون. ڪيمڪي اينيانين پوتا ني زندگي نو سقر پورو ڪري ليدو تو تيمان ايشورين اينيان نين پوتا ڪنين تيزاوي ليدا.

1984 مان پاسا چا ٿي ايڪ ڏي مور ماري بيج راڻي نين 10:30 واهي هوار مان ڪيڏون، ڪي ”هوارين نانو آ ٿاڻي زاتو رشي!“ پڻ راڻين اي وات ماڻي ڌيان نا ڏيڏون انين پيزان نين پڻ نا ڪيڏون. پسي اي ني اي ڏيئين هانزين 5 واهي ماري ننڪي بيج جمن نين ڪيڏون، ڪي ”هوارين آ ٿاڻي نانو

سوڪران نين ويراوي ڏيتان انين بي پوتي ڪاتا. انين نانا زگا ني گهرواري پيزون نمير اي نانا نين ڪيتان ڪي ”سومر ني ڏي ورت راکو تو مارين گهرين آوين ورت سوڙزو لاڏووا هون ٺاهي ڏش“ انين ايمز ڪرتان اينيان نين اي اُميد هتي ڪي اينيان ني ڪرمت ڪرون تو، شائد اي ڪانڪ ٻولي تو مون نين ڏيڪرو ٿاڻي پڻ ايم نا چون شايد ايشور ني مرضي ايم نتي.

مين ورهڙي سي

تو ايڪ سومر ني ڏي نانا زگا نين گهرين ورت سوڙين پزن گاتا تا ربا انين اوجان نانو زڳو، ناتو ڏيهرو، مامو زيوڻ، مامو موٽي انين اينيان ني اڪائي نان ماڻهان پڻ هتان. انين پتيل اوڳي دورچيئي ڪيڏون، ڪي ”پگت آز مين ورهڙي جو تو مانون.“ تيرين ناني ڪيڏون ڪي ”اي مارا هات مان نتي پڻ زو ايشور راضي ٿاڻي تو اي ڪونئين موٽي وات نتي.“ اي ٿاڻي مين نون ٽيم پڻ نون. ناني هزي ترج چارڪ پزن ڳايان هسي، انين اوستانو آڙنگ چو انين مين ورهڙا منڏيو نا ڳازيو نا ويزري چئي. ڏنگا نان ماڻهان الائي حيران چان انين ڪيو منڏيان، ڪي ”آ مين اوستانو چان ٿي آيو.“ ٻڌائين پوت پوتا نين گهرين پاڳي جهان پڻ نانو زڳو بيٺا ربا انين نانو روو پگت پزن گاتا ربا انين مين ورهڙو ريو، انين ٻڌائي پلري جها توڻي پزن گاتا ربا. پسي نانو زڳو اينيان نين پگين پڙين ڪيو منڏيا، ڪي ”ميرباني ڪرين هوي هانئون ليو برابر تماري پگتي هاسي سي.“ انين تيوانهين اي وات الائي مشور ٿئي جهڙي ڪي پگت مين پڻ ورهڙي هڳي سي.

پڙي مان ڀاڻو

پڙي مان ٻالو ڏاڍي نا ٻا وڻا نا ڀاڻو مان ناني هاري راڄ پڙن ڳايان۔
چيرينڪ ڳرراتي مان چيرينڪ مارواڙي مان چيرينڪ پنڙاڻي مان چيرينڪ سنڌي
مان ڪاڻيون انين الائي جهوش مان انين هٿران پڙن ڳايان۔ پوهه مئينو هتو تو
ٿاڍ پڻ الائي هتي، تويي پڙن هانپريا هارو ٻاهي ڳوٺ مان ٿي سنڌي آيا انين
گهٽي ٿي ٻارين ڍڳا ڳاڙي ماڻي ڳوڏڙون اوڀين هاري راڄ اين ماڻي پينا ربا
انين ڏي اوجا مان تڙايا ڪي ”اهو ڪهڙو پڳت آهي جيڪو زر گجراتي ۾ ٿو
ڳائي زر پنجابي ۾ ٿو ڳائي ته زر سنڌي ۾ ڪاڻيون پيو ڳائي، سڄي رات
اسان ڪي سمهڻ ڪونه ڏٺو آهي؟“ اينيان نو مطلب هتو ڪي ايوو هٿرو راڳ
هتو ڪي اينيان نين هاري راڄ نيندر نا آوي۔

چوري مان هاپ

پڙي مان ڪوريان نا ڳوٺ ڏوڪڙين سنڌيان نو ٻڪريون پوريا نو ايڪ
نڪوڪ واڙو هتو۔ تو راڄين اينيان ماڻيلي ڪونڪ ٻائي چوري لئين ٻڪري
ڏوٽا جهئي تو، ٻاهي ٿي هاپ آوين چوري مان ڳري جهو، ٻائي ڏيڪين بيٺائي
انين راڙيون ڪروا منڍي انين ٻڪريون آوريون هوريون پاڳوا منڍيون، تانتان
آڏمي آيا انين الائي ڳوٺ ٿئي پڙي۔ زين ڏنگا مان مار نانا واران ريتان اي
هانپرين ڪيو منڍيان ڪي ”شايد ڏاڙيل آيا سي“ انين بيٺان پڻ مار نانو ڪي
”هون تو زائون سون زوٽا، گهٽ مان گهٽ ڪپر تو ڪاڍون ڪي سي شون،“ تو
نانا لارين موٽو نانو پڻ جها انين ٻڌيئين ٿئين هاپ نين ماريو۔ پسي سنڌيئين

تمان نين ڪوٺ پيشا جي سي؟“ تو او ڪيتا ڪي ”ايشور پيشا جي سي،“ تو
هون ڪيتو ڪي ”ايشور چيرين پيشا جي سي؟“ تو ڪيتا ڪي ”ايشور راڄ نو
پيشا جي سي۔“ مين وري ايڪ وار پونشون، ڪي ”نانا تمارين گهرين ميمان
هر وڪت هوئي سي تويي ڏان ڪنم نٿي ٿاڻون۔“ تو، ڪي ”ڪنم چا ٿي مور
ايشور وري ٻيزون ڏان ڏئي زائي سي۔“ تو مين ڪيڏون، ڪي ”چيرين ڏئي
زائي سي، مين تو نٿي ڏينا؟“ تو ڪي ”راڄ نا ڏئي زائي سي۔“

پسي آم چون، ڪي ناتال ني ڏي 24 ڊسمبر ني راڄين مين نانا هارو
ايڪ توقو ليڏو انين راڄ نو ايڪ واڃي سانو ٻانو ميڪوا جهو، تو ايز ٿائي مين
پيڪا مايائي نين ڏينو، زين راڄ نو ڏان ني ڳوٺ مار نانا نا اوطاق مان ناڪين
زاتو تو ريو۔ پسي ڏي اوجا مان مين ڪيڏون، ڪي ”نانا تمين ڪوڙ ٻولو سو،
تمين ڪيتاتا ڪي ايشور ڏان جي سي، راڄين مين پوتي ڏينو پيڪو مايائي ڏان
ني ڳوٺ ناڪي جهو تو۔“ تو، ڪي ”هووي، زين نين ايشور ڪي سي اي ڏان
ناڪي زائي سي۔“ پسي هون پڻ اينيان نا وشواس ماڻي حيران چو انين مارو
وشواس پڻ ايم وڌيڪ مضبوط ٿاتو جهو۔ پسي ڪانڪ ڪپر پڙي ڪي هاسي
وات هتي ڪي ڪانڪ ماڻهان اينيان نين گهرين راڄ نون ڏان ناڪي زاتان۔

ايوي طريقي ٿي اي پوتا ني زندگي مان ايماندار، وقادار انين
وشواس مان مضبوط ربا، انين ايشورين پڻ اينيان نين آڪر هوڏي هنياربا۔
هون سوچون سون ڪي ماري پڻ ايمز وشواس مان مضبوط، ايماندار انين
وقادار ريوون زويئين، انين ايشور ضرور مُشڪل وڪت مان مڏت ڪرشي۔

ڪيڏون ڪي ”هاڙا پاڙا مان شون تمينز ٻاپ ڏيڪرو آڏمي سو پس پيزون
ڪوئين نٿي؟“

راڳ هانپرين ناڳڻ آوي سي!

ايڪ وران زيرين اي بيرچن مان ريتان اوجان ايڪ وار پزن ڳاتا تا ربا،
نانو ڪاشيئون الائي هڳريون وڳاڙتا انين تنبورا ماڻي الائي هڳريون لاڳتيون-
تو ايڪ وران ايم پينا پزن ڳاتا تا ربا تو ايڪ ناڳڻ نانا ني پاهي قن سڙاوين
اُونسي چئي، تيرين ماڻھ الائي پيڻان انين اين نين ماري هارو ڪريون پڻ
ناني ڪيڏون ڪي ”اين نين نا مارو ڪيمڪي آ راڳ هانپرين آوي سي-“

ترج لُنديان وارو واقيعو

تيڏي زام ڳوٺ ريتان انين ويھو مايائي پٽيل هئا. اوجان ايڪ ڳوٺ
واران ڪي ”پزن ڳاڻو تو هانپريئن،“ نانو پيمار ريتا پڻ توڻي ڪي ”زين آوڙي
سي اي ڳاڻون سون،“ ايڪ پزن پرماند نون ڳايون ”پانسري بجھانان مين
ڪيسي چوڙون آڃ“ اي پزن ڳايون انين پسي پيزون پزن شروع ڪريون، اي پڻ
پرماند نون هتون، ”پانسري بجھانان چوڙ ڏي ري ننڍ ماري ڪنھيا لال“ اين
نان ترجز سين ڳايان تان تان نانا ماڻي ترج لُنديون زُولوا منڊيون- ماڻھان
ڏيڪين ٻڌائين پاڳي جهان رُوڳا نانزي پنچيريو انين ايڪ ڪاٺوڙيو ربا،
ڪاٺوڙي اشارا ڪريا ڪي ”ماڻي لُنديون ٽينڳائي سي ريون“ پڻ ناني اشارو
ڪريو ڪي ”پزن پورون ڪروا جو“ انين نانو اُونيا نئين، پسي اينياڻين
ڪيڏون، ڪي ”اي لُنديان نين نا مارو اي آقويون زاتيون رشي، اي تو راڳ
ماڻي آويون سي،“ پڻ ماڻھ ڪوري پائي چان ميلتا هشي، لُنديان نين ماري

هر وات مان وقاڏار ربا

پسي وري محمد نوڙو ني ڳوٺ ٿي 1974 مان تنڌي سومري اوتان
ريان- انين تنڌي سومري پڻ ايم نا ايم سوڪران هارو آچر ني ڏي مور ٿي
پڳتي ڪراوتا انين پسي موٽان هارو پڳتي ڪراوتا- پوتي ڪرمت مان هاسڪ
هتا انين آڪر هوڏي وقاڏار ربا- هون ننڪو هتو پڻ اينيان ڪنين ٿي الائي واتون
شيچيون، هاس بولوون، وشواش مان مضبوط ريوون انين ايمانداري ٿي
هالوون- ڪيمڪي مين زويون ڪي اي ٻڌيون نئين واتون اينيان مان هتيون-
اينيان نين گهرين ميمان هر وڪت هوتا، پوتي ڪماتا نئين انين گهرينز هوتا پڻ
توڻي ڳزارو هالتو- حالانڪي مار مامو اينيان نين ڪرچ هارو ايتلا پيشا نا
ڏيتا، پڻ توڻي ايشور اينيان هارو پنڌوپست ڪرتو، انين پوتي ڪش ريتا- مون
نين زيرين هون ڏهڪ سالان نو هتو تيرين ڳام مان سامان ليوا ميڪتا، تو مون
نين ڪرچي پڻ ڏيتا، ايتلي ڪرچي مون نين ما ٻاپ پڻ نا ڏيتان، تيمان هون
سوچتو ڪي ”مار نانا ڪنين پيشا چان ٿي آوي سي، انين هون پونستو ڪي

ناچيون، انين ناني ڪيڏون ڪي ”هڙي ايڪ هشي“ تو اينيائين هاسينز چارمي لڏي هوار مان ڏيچي.

پاها مان ڳنڍو ٿاڻي سي

آ 1958 ني وات سي، ايواڪ مان ٺيڪ نا ريتا. اي پائو پزنان مان زاتا پڻ زيرين واپس آوتا تيرين اي ڪيتا ڪي ”مون نين پاها مان ڏوڪي سي.“
پسي ريتان ريتان پاها مان ڳنڍو چو انين اي ڳنڍو اونسو سڙي آيو انين الائي تڪليف ٿاڻي، پسي اينيان ٿي پزن نا ڳواتان پسي پڙيا پڙيا ايشور نين انين ڏيوان نين وڌتا ريتا. اينيان ني ڏيو نون نام سانوڻ هتون. مار نانو گهٽ مان گهٽ پانسڪ سالان زبوا پيمار ربا.

بچايو. هي ته انسان آهي تون مونڪي ضرور بچائيندين اهو منهنجو ايمان آهي. سائين مون اها دعا گهري پئي.“ تيرين زميندارين ڏنڌو ڦڳاوي ڏيڏو انين ڪيڏون، ڪي ”هنن جا هٿ ڪولي ڇڏيو هي پلي وڃن.“ پسي اي زميندار هر آچرين پڳتي مان آوتو انين ناتال ماڻي چائين پڻ هوئي اي ناتال نا پروگرام مان ضرور آوتو انين سوڪران هوتين رمچان مان حصو ليتو. انين ايوي نموني ٿي ايشور ماڻي پڪا وشواس ني ليڌي ٿي ايشورين اينيان نين پڻ سنت داني ايل نا وار مصيبت مان ٿي پسايا انين ڏشمن نين اينيان نو دوست ٺاهي ناچو لئي.

ماراڻي مان زاتان ريئي سي

1970 مان مامو موتي پڻ مٺاڏي نون ڪام شرع ڪري سي. انين مار نانو ڪانڪ سالان وانھين ماراڻي نا ڳوٺ مان ٿي ڏلور وارا رستا ماڻي زاتان ريان، اُوجان پڻ ٻي ترجڪ سال ريان انين اُوجان پڻ هر آچر ني پڳتي ڪرتا انين پسي محمد ٺوڙو ني ڳوٺ زاتان ريان، انين اُوجان سوڪ مئينان ريان.

سوڪري نو ويوا

پوتي الائي پيمار هتا، تويي اينيانئين پوتا نون قرض پورون ڪريون
انين ماري ما نو ويوا ڪريو، تيڏي اي پيرائي ريتان- ايواڪ مان اي سڪت
پيمار هتا انين زونپڙي مان هوتا هوتا، ڏنگا نان ماڻه ترا تا آڏان اويان رئين
ڪيتان ڪي ”همنانڪ مري زاشي-“ ناني لاڏي انين ناني گنگايئين ماڻهان
نين ترا تا آڏان ايم ڪيتان هانپريون- تيرين ناني رينھ مان اينيان نين لارين
چان-

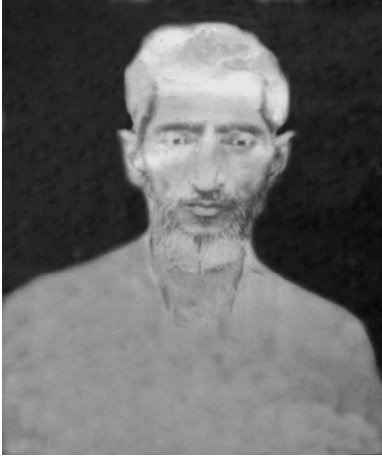
ناچ ماگين ايلاز ڪراوي سي

مار ناني پاھي هوتان تان انين اي پاھي زان نانا نين گندا هتا اي
پاھي هاٿ ڏينا مان آيا توڪي ”پرين پرين تون ڏوڪايش چانڪ،“ مار نانا نو
ڪيال هتو ڪي اي مار ناني نا هاٿ سي، پسي مار نانو ڪي ”مارو ايلاز
ڪراوو هون نئين مرون ڪيمڪي اي ايشور نا هاٿ هتا-“

انين بيزي پاھي نانيئين زيرين اي هانپريون ڪي زميندارين نانا نين ٻانڌي ناچا
سي انين ماريا هارو پاننان واڍوا ميچا سي تيرين بيزون ڪانئين نا آوڙيون تين
زين پٿران نو ڍگلو پڙيو تو اين مان ٿي پٿران نو گهاگهرا مان ڪوريٿو پريو هوي
اوڙي چيم ناني ٻر ڪري ڪرين اڌموٿان ٿي جهان پٿر اينيان ٿي نا اوڙيا-
ماري ما انين ماشي گنگا تو روبا مان پوريون هتيون ناني اينيان نين وڌتان تان
ريان ڪي ”مري زانو مري آمي آوين پٿران نيون ڪوبون پري ليو انين زيرين
زميندار اينيان نين ڌوڪا هاڻي تيرين آڙي پٿر پٿران ني وارو وار ڪرزو انين
اينيان نان ماران رويان نان ماتان ڦوڙي ناکرو-“ اي ڪيتليئي وار اوجان اوجان
راڙيون ڪرتان ريان اي الائي پوران هتان-

پسي نانو زگو انين ويرشي اي بيئي بيڪ مان روبا مان پورا هتا- پٿ
نانو روو گوڏان وسين موڍون ڪوهين ايم نا ايم پينا تا- زيرين ڌوڪا واڍي آيا
تيرين زميندار هوي لئين ماروا زاتو تو ريو، تيرين اينئي زويون ڪي آ بيئي
همرا بيڪ مان روئي سي ربا پٿ روو شون ڪري سي ريو- تيرين اينئي نانا نين
ڪيڏون ڪي ”تون هيڏانهن اچ، تون گوڏن ۾ منهن لڪائي چا پيو ڪرين
توڪي ڍپ ڪونهي چا؟“ تو نانو ڪي ”سائين مونڪي جيڪو ڪرئون هو اهو
ڪيو پئي-“ تو ڪي ”مونڪي ٻڌاء تون چا پئي ڪيو؟“ تو نانو ڪي ”آءُ جنهن
جي پگڙي ڪريان ٿو، انهي سان دعا گهري رهيو هوس-“ تو زميندار ڪي
”تون ڪهڙي دعا گهري رهيو هئين“ تو نانو ڪي ”اسان جي مذهب ۾ هڪ
سچو واقعو لکيل آهي ته جڏهن بادشاه سنڌ داني ايل ڪي شينهن جي غار
مين وڌو ته هو به مصيبت ۾ هو ۽ انهي به هي دعا گهري هئي ته ”اي مالڪ
تون اڄ مونڪي شينهن کان بچاءِ“ ۽ هن انهي ڪي بچايو- اڄ مون به اها دعا
گهري پئي ”ته هو ته شينهن هئا، تون سنڌ داني ايل ڪي هنن جي واتان

وشواس مان مضبوط ٿا وڻ

ميجرخان پٺاڻ نون ڳوٺ اي ڳوٺ نو زميندار زين نين نامين اي ڳوٺ هتون اي الائي رينھ نو ڪارو هتو. ايڪ وران ماما موتي ماڻي ڪونڪ الزام لاجون، تو اي پيڪ مان راجين راجين سوڪران ٻاڪران هوتين گهر ني وانھليئي پاھي ٿي واڙ مان ٿي گهٽي ڪرين پاڳي جهان. تانتان وات ني زميندار نين پڻ ڪپر پڙي جهڙي انين اينئي ڪينينڪ ماما موتي نين هاڙ ڏيوا ميچا پڻ اوجان ڪونئين نتون. آدميئين آوين ڪيڏون، ڪي ”سائين هو ته پڇي ويا آهن.“ اي هانپرين زميندار مڙگو گهڻو ريشين ٻريو انين ڪيڏون، ڪي ”ائين ڪيئن پڇي ويو آهي، گهرن ۾ ڪير ڪونهي ڇا؟“ تو ڪي ”سائين آهن ۽ سڀ روي پڳت جي گهر پڳتي پيا ڪن.“ تو ڪي ”اڙي وڃو وٺي اچو انهن ڪي“ زين جها پيڪ زڻا تين نانا روا نين نانا زڳا بگهيا نين انين ويرشي پيمڏوچيا نين زين ڏوڪرا ڏوڪرا هتا هاڙ ڏئي آيا. انين زميندارين اينئي اي ٿاڻي اينان نا هاڻ وانھين ٻاڏين هينين ٻيھاريا لئي انين پيزان نين ڪيڏون، ڪي ”وڃي سڻيون ڄار جون لڻيون وڍي اچو.“ اي همرا تو پاننان واڍوا جها

پسي مار نانيئين ناچ ماڃي ڪي ”مون نين مڏت جو،“ پسي ڪيئن رويو ڏيڏو ڪيئن ٻي رويو ڏيڏا ايڪ پٽيلين پانس رويو ڏيڏا ايم ڪرين آشي رويو پيڳا ڪريا. پسي نانا زڳا ٿي صلا ڪري ڪي ”اينيان نين لئي زاوا سي پڻ ڪوڻ پيڳون هالشي“ پسي نانو زڳو انين مامو موتي انين اينيان ني گهر واري نين تيڙين ميرپر ڪولي سينتر مان آيان. انين ڪولي سينتر مان ڏاڪتر اينڊرسن هتا اينيان نين ڪيڏون انين اينيانئين چيڪ ڪريا انين اچان اچان ايلاز ڪريو انين ڏاڪترين ڪيڏون ڪي ”گنڊان واري ٿي ٻي ني پيماري سي.“ پسي اي ٻاوريا نون ڊينگرون واڍين اين ني سانيئي ريتان. ڏوڪرين چانڪ مار نانا نان هڳان مان ٿي ايڪ رانڌي رانڌ ٻائي پڻ ريتان، تو اينيان نين ڪيڏون ڪي ”سانيو ڪريا هارو ايڪ ڳوڏڙون جو تو تمارون پلون ٿا شي.“ تو اي ٻايعين ايڪ سانيو ڪريا هارو انين ايڪ پاٿريا هارو ڳوڏڙان ڏيڏان انين اوڍيا هارو ايڪوڪي شيرڪ ايڪ ڪاٿلو انين اڌ شير گهي پڻ ڏيڏون.

پسي ڏاڪتر ڪي ”پڳت تمارون اپريشن ٿا شي،“ پڻ ڏاڪتر ڪي ”زو نشا ني هوئي هاڻيش تو تمارو هاڻ نئين وري“ تو مار نانو ڪي ”اومز اپريشن ڪر مين گهڻيئي تڪليف وٺي سي.“ پسي ڏاڪترين ماما ڪور اويي رئين گهڻي وار پراٽنا ڪري. پسي اپريشن نون اوزار لئين پاها مان هائون انين پاها مان ٿي پاس ني ڌار چئي پسي هاڻين ٿي ڏهلي ڏهلي پاس ڪاڍيون، پسي مانئين رو پريون انين وري بند ڪريون لئي پڻ ايتلي وار مان ايڪز وار مور ٿي هاڻيا ٿاڻي ناني اُونڪارو ڪريو. پسي اپريشن وانھين ايڪ سال هوڏي ڏاڪترين ڳوريئين ٿي ايلاز ڪريو سو مئينا ڪولي سينتر مان ريان، انين پسي ڏاڪترين ڪيڏون ڪي ”شون تمين ڪانئين پيشا ڏئي هڳشو،“ تو ناني ڪي ”امان ڪنين تو ڪانئين نئي،“ تو ڏاڪتر ڪي ”پلا پانس رويو ڏئي هڳشو“

تو ڪي ”ايئي امان ڪنين نٿي.“ پسي ڏاڪٽرين پورون سال مقت مان ايلاز ڪريو. انين مار نانا ني اوشينگي ڪلياڻ شاستر پڙيون هوتون تو ايڪ وران ڏاڪٽر ڪي ”شون تون پٽل سو؟“ تو مار ناني ڪيڏون، ڪي ”هوئي“ تو پسي ڏاڪٽرين اينيان نين پوٽر شاستر ڏيڏون انين ڪيڏون، ڪي ”آپئي زو.“

وشواشي ٿائي سي

ڏاڪٽر نا ڏيڏل پوٽر شاستر ٿي مور اينيان نين ٿوي شائين زين انگريز هتو اينئي يوحنا سنت ني لڪل سوڀڙي ڏيڏي زين اينيانن وانشي تي. پسي وري پورون پوٽر شاستر وانشون، تيرين اينيان نين شبد انين شبد نون شرير ڌارڻ ڪروون اي وات اينيان نين همزيا مان آوي. زيرين اي پٽا پٽا پريو ايسو نا بارا مان لڪل هتون ايتلا هوڏي پوڄا، انين اينيان نين ڪيال آيو ڪي ”تيرين ڪي نين ڪي مون نين من مان شينهارو شانتني نٿي؟“ پسي اينيان نو وشواش ٻڌلي جهو انين ڏيوان نين ميلي ڏيڏان، انين پريو ايسو نين هاسا گرو مانين وشواشي ڇا هارو پاڌري ميمن نين ڪيڏون انين اينيانن پاڌري ميمن نين هاتين پوٽر سنان ليڏون. انين ايم پوتي وشواشي ٿي جها انين اينيان نين هارين ڪيڏون ڪي ”پگٽرا پاڌريئان نين ميڪي ڏي نڪان پوچين مري زاش،“ تو مار ناني هقرو جهواب ڏيڏو، ڪي ”زين ني تلاش مان هون هتو اي زڙيوئي هوي سي، هوي تمين تو شون هازي ڏنيا مون نين ميڪي ڏشي توئي هون پريو ايسو نين نئين ميڪون.“

نوڪري ميلي جي سي

1966 مان ميرپر مان ڪپرا وارا روڊ ماڻي ڦاٽڪ ني ٻاهي هاسٽل هتون، اين مان ايڪ سال ڪام ڪريون، پسي سوڪري گنگا نو ويوا ڪروو تو تيمان معرف ڏاهري ني گوث زاتان ريان. ايڪ سال ڪولي سينٽر مان ڪام ڪريون بورڊنگ ماسٽر هتا، انين پاڌري ٿوي پگٽي ڪروا تيڙي زاتو. پڻ ايڪ سال وانهين پوتا مان ڪانڪ نا ٺهيا، تيمان نوڪري ميلي ڏيڏي، انين شيڏاڏيري معرف ڏاهري ني گوث زاتان ريان، انين اوچان پگٽي ڪراوتا. آچر ني ڏي ٻي وار پگٽي ڪرتا، هانزين مور ٿي سوڪران ني پگٽي، انين پسي موتان ني پگٽي، باقي روز سوڪران ني پگٽي ٿاڻي.

1960 مان نانو امان ڪنين معرف ڏاهري ني ڳوٺ آوتا اي وڪت مان پورو ڏنگو وشواشي ٿئي جهو، زين مان پاڌري موتي ني اڪائي، پورو ڳهايو، ملو ڳهايو، زگو ڳهايو، زيوڻ ڳهايو، ڪانٽر هالاڻي، ويهو هالاڻي، ترسي هالاڻي، پونو هالاڻي، رامشي هالاڻي، ويپو لالواڻي اي ٻڌائين اڪائي هوتين وشواشي چان. امين تيڏي تنڌي سومي ريتان. معرف ڏاهري ني ڳوٺ ايڪ وار بڻپ چنڊو ري آيو تو، نانو ڪوڪڙون ليوا جها. اي پوتا پيڳون ٻاڪس انين ساقو ضرور راکتا انين مريا تانتان هوڏي اي پئي سيزون اينيان نا اوشينگا هيئين راکل هتيون. تو رستا مان اينيان نين ايو ڪيڙي جهون، تو نانني ساقوئين ٿي اي سانڀڙي وادين انين ٽيليون هرگاوين سانڀڙي ٻاري ٻارين زير سوهاوي ليدون. انين پڳ مان پاڻو ٻانهو لئي، تو بشپين ڪيڏون ڪي ”شون چون سي؟“ توڪي ”ڪانئين نئي پراڻا ڪرو ٺيڪ ٿئي زاشي،“ انين هاسينز ٺيڪ پڻ ٿئي جهون.

مُناڏي نون ڪام شرُو ڪري سي

پسي پاڌري ميمڻ واران تنڌي اليٽار زاتان ريان انين پاڌري ميمڻين گهر ڪريون انين اُتر پاڙا مان تنڌا مان ريتان انين نانو انين ناني واران پڻ اينيان پيران ريتان انين نانا نين ماستري نون ڪام ڏيڏون انين ماوا پڄي نا ڏنگا مان ڳڙاتي پڻاوتا، ساريه روييا مئينو هتو. انين اين مان مناڏي پڻ ڪرتا. اينيان ني پسنديدا سوارِي سائيڪل هتي، زين ماڻي اي زيرين ميرپر مان ڪام ڪرتا تيرين ميرپر ٿي تنڌي آدم سائيڪل ماڻي مُناڏي ڪروا زاتا. انين زيرين تنڌي اليٽار ريتا تيرين پڻ تنڌي اليٽار ٿي تنڌي سومي ماوا پڄي نا ڏنگا مان پڻاوا زاتا. پسي ٻيزان آها پاها نان ڏنگان مان مناڏي ڪروا زاتا انين هانزين واپس تنڌي آوتا ريتا. پيڪ سالان وانھين نانو امان ڪنين تنڌي سومي هرھڙا واري ڏنگي آيا، انين اوجان هر آچر ني پڳتي ڪراوتا، انين الاڻي ماڻھان زين ڏنگا مان هتان اي آوتان.